

Алла КОЦУР

УДК 821.161.2-6.091.Франко



ЛИСТИ ІВАНА ТИВОНОВИЧА ДО ІВАНА ФРАНКА

У статті досліджено контакти Івана Франка та Івана Тивоновича. Виявлено раніше не досліджені проблеми їхніх взаємин. Вперше опубліковано листи І. Тивоновича до І. Франка. Проаналізовано полеміку між зазначеними персоналіями.

**Ключові
слова**

● Іван Франко, Іван Тивонович, листування, критика.

Ім'я Івана Тивоновича зовсім невідоме в історії української культури. У сучасних довідникових виданнях годі знайти навіть роки його життя, не кажучи вже про хоч би скромну біографічну довідку.

У п'ятдесятитомному зібранні творів І. Франка прізвище І. Тивоновича фігурує лише один раз – у 37 томі у зв'язку з рецензією письменника на його книжку «Історія заснування «Ruthenische Revue» у Відні»¹ [т. 37, с. 252–254]. У науковому апараті до публікації рецензії у цьому томі енциклопедичної довідки про українського діяча нема. Не згадується він також у додаткових томах до п'ятидесятитомного видання. Франкова рецензія на книжку і 5 листів І. Тивоновича до Франка, які зберігаються в архіві письменника – ось джерела, які свідчать про контакти обох діячів.

Листи І. Тивоновича до письменника висвітлюють їх контакти неповністю. Перший з них стосується 1892 року, коли автор жив ще в Галичині, в Кропивнику Старому, наступні чотири – 1907 року, коли І. Тивонович мешкав у Відні і належав до групи українських діячів, що видавали «Ruthenische Revue». Серед цих чотирьох листів один (в нашій публікації № 2) був адресований не І. Франкові, а комусь з редакторів «Літературно-наукового вістника» (можливо В. Гнатюкові), оскільки письменник згадується в ньому в третій особі. В автографі цього листа виразно бракує фрагменту тексту. Матеріали листів і книги свідчать, що листування було чисельнішим, мали місце і листи І. Франка до І. Тивоновича. Однак на сьогодні листи Франка до Тивоновича не відомі.

¹ Тут і далі цитуємо за вид.: *Франко І.* Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Київ : Наукова думка, 1976–1986. У квадратних дужках після цитат перша цифра позначає відповідний том, друга – сторінку.

Перший лист І. Тивоновича позначений датою 31 січня 1892 р. І. Тивонович повідомляє письменника про смерть свого приятеля, залізничного урядника, Богдана Якимовича, який своїми патріотичними переконаннями впливав на молодь, і просив опублікувати некролог у журналі «Народ» та газеті «Kurier Lwow-ski». І. Франко сповнив прохання і опублікував некролог у «Народі».

1903 року Іван Тивонович ініціює німецькомовне видання – двотижневик «Ruthensche Revue». Докладну історію виникнення журналу він описав в книзі «Історія заснованя «Ruthenische Revue» (Відень, 1906)². Зокрема, у ній він пише, що познайомившись з Романом Сембратовичем, «предложив я йому плян заснувати прасовий комітет, який мігби з великим успіхом пропагувати українську національну справу перед форум Европи. На сим ми згодили ся і я не гаючи часу приступив відразу до діла так, що вже з кінцем лютого 1903 р. почалась дійсна робота»³. Спонсорував видання австрійський промисловець, політик, банкір і меценат Люціян Брунер (Lucian Brunner, 1850 – 1914), з яким І. Тивонович обговорював майбутнє видання. Було створено пресовий комітет видання, замість задуманого тижневика вирішили видавати двотижневик. «Сембратовича угодилсьмо вже першого дня на редактора за місячною платою 200 к[орон], – пише І. Тивонович, – з тим, що плата мала числитись єму вже від 1-го цвітня, а перше число мало оказатись 1-го мая 1903 р. Полагодивши всякі формальности, відніс ся я відозвою до всіх наших письменників, повідомляючи їх про видавництво, та запрошуючи їх до участи в тім важнім народнім ділі. Тимчасом 26 марта 1903 р. приступили до прасового комітету також посол Романчук, як голова парламентарного клубу тай послы Др. Кос і Василь Яворський. Того-же дня прасовий комітет уконституовав ся, наставляючи Дра Коса головою»⁴. Автор книги зізнається, що «мені зовсім не хотілось мати свій власний орґан, і моя думка була віддати се видавництво на службу нашого громадянства і дати тим самим можливість розширити в сьвіті ідеї найлучших синів Руси-України, та тим придбати єї слави та поважання у цілому культурному сьвіті»⁵. У відносинах членів пресового комітету І. Тивоновича вражала нещирість і брак прихильності до започаткованого діла.

Пресовий комітет видання підготував звернення до читачів, заплановане для відкриття першого номеру журналу, за підписами іменитих українських літераторів, які підтримують видання. І. Тивонович вказує у книзі, що він їздив спеціально до Праги для здобуття підпису І. Горбачевського і І. Пулюя, але вони відмовились підписатися, відкликав свій вже поставлений підпис

² Тивонович І. До історії заснованя «Ruthenische Revue» // ЛНВ. 1907. Т. XL. Кн. X. (За жовтень). С. 176.

³ Там само. С. 4.

⁴ Там само. С. 6.

⁵ Там само. С. 7.

і Ю. Романчук⁶. З листа до Ю. Романчука від 3 травня 1903 р. дізнаємося, що підписати звернення пропонувалося І. Франкові, але він вирішив зачекати: «Я готов допомагати «Ruthenische Revue» своїми працями, за які не жадаю ніякого гонорару, але лише в такому разі, коли перші номери покажуть, що видавництво справді поставлено поважно. З того, що написав мені д. Сембратович, я не міг набрати такого переконання. Надто я тепер хорий на очі і мушу обмежувати свою писанину якомога» [т. 50, с. 228–229].

У справах видання побував І. Тивонович весною 1903 р. і у Львові. Повернувши до Відня, він зіткнувся з ворожим до себе ставленням членів пресового комітету, які вимагали від нього пояснень матеріального стану. «Вже однак з того видно ясно, що спільники мої змушені моїм рішучим виступом на засіданню пресового комітету 27. IV. 1903 р. до підчинення себе справі видавництва, загадали поправити своє діло знищення тим, що намагалися клеветами та інтензивною підпольною роботою підорвати на разі вплив мій на видавництво а відтак зовсім мене відтам вижerti та його цілком захопити в свої руки»⁷.

4 квітня 1903 року І. Франкові надіслали Р. Сембратович та А. Кос спільного листа із запрошенням до участі у виданні. У ньому метою видання ставилося «познакомлювати чужих про Русинів», висловлювалося прохання про короткі статті, за які І. Франкові (як виняток) обіцяно гонорар, оскільки «Ваше знане за границею ім'я послужить до доброго репрезентування самої часописи»⁸.

Перед прийняттям запрошення І. Франка цікавили ідеї та напрямок видання, інформації про які він однак не отримав. У листі до М. Павлика від 17 квітня 1903 р. письменник пише: «Посилаю Вам листи Коса й Сембратовича в справі задуманої ними «Ruthenische Revue». Я відповів запитами про склад редакції, про відносини ред[акції] до послів (і котрих?), про програму й провідні ідеї ведення, бо бачу, що того всього нема. Боюся, що се буде нова компрометація [...] Я наразі не дам туди нічого – тепер навіть задля очей не можу, а надто хочу побачити початок. Ви відпишіть, як знаєте. Листи прошу при нагоді завернути мені.[...]» [т. 50, с. 224]. У справах публікацій у журналі І. Франко вів діалог не з І. Тивоновичем, а безпосередньо з редактором – Романом Сембратовичем.

Перше число журналу вийшло 15 травня 1903 р., здобуло широкий резонанс. У першому номері видання була опублікована стаття І. Франка «Тарас Шевченко і його «Заповіт» з додатком Франкового перекладу Шевченкового «Заповіту» та вірша М. Некрасова «На смерть Шевченка», а згодом в 11 номері часопису за 1903 рік був опублікований Франків німецький переклад поезії Шевченка «І небо невмите, і заспані хвилі».

⁶ Там само. С. 7–8.

⁷ Там само. С. 10.

⁸ Кухар В. Ще одна постать із кола соратників Івана Франка: Андрій Кос (фрагмент епістолярної спадщини) // Науковий вісник музею Івана Франка у Львові. Львів : Каменярь, 2003. Вип. 3. С. 92.

Після виходу трьох номерів часопису І. Франко опублікував в «Літературно-науковому вістнику» (1903. Т. 23. Кн.7. С. 66–67) їх критичний огляд. У ньому письменник ствердив актуальність мети журналу – інформувати Європу про українське життя в Галичині. На переконання І. Франка, журнал не дає належної інформації про культурно-мистецьку працю, літературу і публіцистику українців, їх політичні та соціальні змагання: «Взагалі редакція, здається, якось не зовсім уяснила собі, чим, властиво, можна зацікавити Європу з нашого поля, – пише І.Франко, – а коли й знає се, то, мабуть, уважає все те менше важним супроти полеміки з поляками. Нам здається, що се дорога не зовсім вірна і що такі речі, як виказування брехень польської преси про саму «Rut[henische] Revue», хоч, може, й виглядають в очах редакції на триумф, але в очах серйозної європейської преси будуть лише зменшувати повагу видання. Взагалі мусимо бажати новому виданню ширшого погляду на українські справи, менше заглиблення в русько-польську суперечку в Галичині, яка, хоч, без сумніву, важна для нас, усе-таки з погляду загальноукраїнського має лише місцеве і хвилеве значення, і перенесення центру тяжкості з політики на культурне й духовне життя нашої нації» [т. 34, с. 407].

Спонсор Луціян Брунер цілком довірив ведення видавництва І. Тивоновичу. У книзі І. Тивонович описав свої тяжкі будні видавництва, коли, попри обіцяну фінансову допомогу, він мусів з власної кишені покривати його кошти, як сам мусів старатися здобути передплатників. «Написав я одному добродієві, своєму приятелеви до Львова, щоби той в моїм імені порозумів ся з «Товариством ім. Шевченка» і приготував все, аби Товариство перебрало видавництво, а Др. Франко редакцію. Не знаю як мій приятель вивязав ся з припорученя, але в слід за тим дістав я таких красних гостей, як Вяч. Будзиновського з його жінкою, Др. Коса та його адютанта Сембратовича. [...] Але моїх гостей спровадила хиба не симпатії до мене [...] Візита тота мала разячо провокаційний і крайно обиджаючий характер супроти моєї особи, бо до контролю моєї роботи в видавництві не мали вони ніякого права ні підстави, тим більше що аж до сего часу через цілий час найбільшої праці ані голова у нікого з них не заболіла, щоби мені в чим небудь помочи»⁹.

Почалися скарги у фінансових махінаціях Тивоновича від членів пресового комітету. Справа дійшла до суду восени 1903 р. Перебіг судових розправ з цитуванням документів повністю, пересипаних особистими невеселими розмірковуваннями автора про своїх соратників і їх фальшиве розуміння народної справи, все це становить зміст книги І. Тивоновича.

Книга І. Тивоновича побачила світ у Відні 1906 р. В червневій книзі «Літературно-наукового вістника» 1907 р. І. Франко опублікував рецензію на неї.

У ній рецензент вважає історію заснування «Ruthenische Revue» нецікавою і неважливою, а саму історію І. Тивонович «оповідає дуже трагічно, сиплючи

⁹ Тивонович І. До історії заснування «Ruthenische Revue». С. 13–14.

на різні боки докори, лайки, підозріння і не вияснюючи нічого есенціонального» [т. 37, с. 252]. Автора рецензент вважає хворою людиною, як і кореспондента, листи до якого І. Тивонович наводить в книзі: «Д[обродій] Тивонович передрукував у додатку до своєї брошури всі листи того кореспондента, які іноді роблять враження чоловіка напівбожевільного, що бачить довкола себе самих шпіонів, інтригантів та ошуканців, а проте ані одного дня не може витримати, щоб не стикатися з ними, не розмовляти і не звірюватися перед ними» [т. 37, с. 253]. Критик визнає, що ідея видання – репрезентація українських справ в Європі – дуже важлива і позитивна, але спосіб тої репрезентації І. Франка не влаштовує: «Для збудження зацікавлення в Європі треба було вийти понад галицький партійний горизонт і зайняти становище вповні об'єктивне. На жаль, «прасовий комітет», про якого заснування оповідає дещо д. Тивонович, хоч і недокладно, бо сам він не засідав у нім, бажав мати в «Ruthenische Revue» свій партійний орган, отже, присвятити його обороні своєї партійної чи, може, лише клубової політики. Все інше лишено на боці, про культурне, економічне, літературне, товариське життя не давало або зовсім нічого, або давано такі школярсько-наївні дурниці, що просто сором було читати» [т. 37, с. 253].

Заскочений критикою, І. Тивонович у листі до редакції «Літературно-наукового вісника» від 18 вересня 1907 р. (лист № 2 у нашій публікації) просить опублікувати своє спростування з вірою, що «Ваш журналик стоїть як все стояв на становищі поважної праці»¹⁰. Разом з текстом листа зберігся ще текстовий уривок початкової версії спростування, яка в остаточний варіант не увійшла.

Однак, редакція ще найближчий місяць не публікувала спростування. За той час І. Тивонович встиг написати листа до І. Франка (№ 3 у нашій публікації), позначеного датою 6 жовтня 1907 року. Письменник, очевидно, вичитав у спростуванні якісь некоректні закиди на свою адресу і вимагав пояснень в автора. З суто людських позицій І. Тивонович намагається з'ясувати непорозуміння: «Чи ж Ви думаєте, що еслиб я мав Вам що закинути, то я не мав би відваги удержати се і тепер в силї? – пише він у листі. – До тої категорії людей я не належу і ніколи нічого не роблю, не надумавшись. Виж прецінь видите, що я в брошурі покликуюсь на Вас, як на єдине спасеня і в такім разі мусілибсьте мені приписати або брак всякої консеквенції, або добачити в тім якісь від мене независимі впливи. [...] Пане Доктор! дайте мені пересьвідчення, що я помиляюсь що до оцінки тих людей і цілої нашої політики – так я буду щасливий! [...] Я є чоловік, котрий не угнув карку перед ніякими сильними сьвіта і не старав ся о ласку якої небудь партії. Я знаю лиш наш народ а моєй народної совісти не заглушать ніякі почести, ані ніяка мамона. Однак у мене нема злоби!.. Я розумію жите, – розумія чоловіка і не відступаючи від принципу, єсьм все вирозумілий

¹⁰ ІЛ. Ф. 3. № 1634. Арк. 443. Рукопис. Оригінал.

на всякі людські слабости. Я не шукаю ідеалу, але людей з котрими можнаб порозумітись»¹¹. Як свідчить наступний лист І. Тивоновича від 18 жовтня 1907 р. (№ 4 у нашій публікації), І. Франко обіцяв йому опублікувати спростування, але публікація затягувалася, що викликало обурення в І. Тивоновича.

Врешті, в 10 книзі «Літературно-наукового вістника» 1907 р. спростування появилось під заголовком «До історії засновання «Ruthenische Revue». Ось його повний текст:

«Від д. І. Тивоновича одержали ми листа сього змісту:

Хвальна Редакціє! В обороні правди прошу ласкаво помістити се яко простоване бібліографічної замітки д. Др. Франка, поміщеної в книзі VI «Літ. Наук. Вістника» за червень с.р.

Заявляю, що списуючи події, які були предметом моєї брошури «Істория заснованя «Ruthenische Revue» не мав я зовсім на меті кинути болотом на людей, які не виступали ворожо протів народної справи. Я обмежив ся лиш на факти, які міг доказати, а подаючи повні назви деяких добродіїв, дав я їм тим самим спроможність очистити ся з починених їм закидів. Що до моєї особистої патольогії, то сей закид уважаю я яко цілком не на місці, бо я сій справі дав полежати по над повні три літа, щоб тим самим увільнитись від всяких впливів особистого болю і справу віддати поважно під осуд громадянства.

Хто читав пильнійше мою брошуру, той не міг ніяк набрати пересвідчення, щоби я її представляв як щось дуже важне і цікаве – а вже ніяк не годен найти там тої трагіки, докорів, лайки і підозрія, про які згадує Др. Франко. Не приписую я собі також ніякої особлившої заслуги коло заснованя Ruthenische Revue, однак не годен зрозуміти, для чого ті люди, до котрих Брунер також звертав ся, не користали з пропозиції подібної услуги, тим більше, що, як Др. Франко признає, навіть сама думка видавати журналік інформаційний німецькою мовою, була дуже розумна і важна, і що д. Брунер робив се безкорисно – з одиноким наміром допомогти Русинам добити ся більшого впливу в австрійській державі». А чейже се було обовязком кожного сьвідомого Русина. Замітка що до мого пасивного становища в «пресовім комітеті» також не зовсім слухна. Я покликав його до життя, поставив йому ясну задачу, в його засіданях брав участь і про перебіг деяких подав навіть докладнійший звіт. Мета, яку я хотів досягнути через видавництво, також виразно зазначена і лише факт, що вона сходила на манівці, спонукав мене усунути і віддати справу під осуд громадянства.

Думаю, що Др. Франко або мене лихо зрозумів, або під впливом сугґестії піддав мені такі мотиви, про які мені навіть і не снило ся. Я глибоко пересьвідчений, що у Др. Франка не затерло ся почуття справедливости і він признасть моє спростоване вірним і достаточним. Іван Тивонович»¹².

¹¹ Іл. Ф. З. № 1638. Арк. 603–605. Рукопис. Ориґінал.

¹² Тивонович І. Істория заснованя «Ruthenische Revue». Відень, 1906. 41 с.

До публікації І. Франко додав примітку: «Друкуючи отсе спростованє, яке властиво нічого не простує, не хочу входити в його детальнійший розбір. Текст моєї уваги перед читачем і я надію ся, що кождий зможе сам розібрати се діло. І.Фр.».

Не маємо відомостей чи полеміка мала дальше продовження, рівно ж як і про те, чи контакти І. Франка з І. Тивоновичем продовжувалися. Відомо, що після рецензії І. Франка на книгу, у 1909–1910 р. у Відні побачила світ окремих виданням його праця у двох частинах «Чоловік в державнім ярмі», а 1913 р. – у Львові книжка «Товариство бандитів: Наші народні сьвіточі».

Листи Івана Тивоновича до Івана Франка публікуються вперше. Тексти листів наводяться в повному обсязі зі збереженням особливостей авторської лексики, синтаксису та пунктуації.

№ 1

В[исоко] Поважаний Добродію!

Доношу Вам сумну вість о смерті нашого робітника Богдана Якімовича¹. Іак ям Вам вже в Турці споминав, захорував він на сухоти горляні і помимо всяких старань в початках сей хороби, – не удалося лиху запобігти, а люта смерть виврвала го нам із рядів наших в день 23/1 о годині 5 ½ рано. Був се як Вам відомо характер сильний, непоколебимий – і хоть не давав ся чути публично, впливав дуже корисно на своє оточене, загіваючи го до праці, до замилованя правди і справедливости.

Небіщик причинився при тім сильно до руху умислового якій свого часу панував між стрийскою молодежею а товариш Охримович² і інші мают го добре записаного в памяти.

Отжеж прошу ласкаво оголосити вість о его смерті в Народі³, а если ласка то прошу і в Курjerі. Небіщик лишив кілька зачатих праць а если ми ся удасть щасливо допровадити до кінця – то пришлю їх до Народа.

Народ, котрий приходив на імя небіщика прошу присилати на імя его нареченой, під адресою: Казіміра Карчевська Стрий. Если Вам Добродію потреба яких вістей льокальних то прошу написати до мене.

З поважаньом
Іван Тивонович.
Кропивник Старий, 31/1. [18]92,
п[овіт] Східниця.

Іл. Ф.З. № 1607. Арк. 449–452.

№ 2

Відень, 28. IX. 1907.

Високоповажаний Пане Редактор!

Прошу ласкаво о поміщенє моєї відповіді Др. Франкови⁴ на єго бібліографічні замітки надруковані в томі VI з червня с[єго] р[оку]⁵ і сподію ся, що не відмовите мені сего, бо чейже не схочете накладати мені каганець так як се робить проча русько-українська преса.

Вірючи, що Ваш журналік стоїть як все стояв на становищи поважної праці, не буде замикав дороги для спричиненої ним виміни гадок.

В додатку залучаю марку поchtову на 10 коп. і прошу о відповідь, чи будете ласкаві се містити, а если ні то прошу мені допись видослати назад, а я єї оголошу в моєй сьлідуючой брошурі.

З поважанєм
Іван Тивонович.
Wien, XVIII Genzgasse 21.

P.S. Скоро помістите допись то прошу мені прислати сей том а я вишлю предплату на цілий рік.

Тивон.

[частина тексту відсутня]

...той люд обдира. Він вже засїв на пантеонї слави та попросту глузує собі зі всякого горя. Не є то вже тота щира людина, що взбуджала у кожного чи ворог, чи не ворог пошану та симпатію. Ему нині мало бути чоловіком і він виступає яко «Übermensch»⁶ зі своєю оригінальністю, нехтуючи всякі найприроднійші і найщирійші чувства, хочби се виходило як «deüs ex machina»⁷ Память тамтого Франка я буду шанував все і буду жалував незмірно, що він не жиє більше, бо він був би відчув кождий тон моєї душі та не соромивсь горячого та щирого чувства, картаючи єго так безвзглядно.

Віден у вересни 1907.
Іван Тивонович.
Ил. Ф. 3. № 1634. Арк. 443–446.

№ 3

Відень, 6. X. 1907.

Шановний Пане Доктор!

Дістав я Вашого листа від котрого аж дише досадою – але я рад, що він дійшов мене, бо з него довідавсь я що Вам розходить ся – а clara pacta faciunt

bonos amicos⁸. Хоч Ви стараєтесь уступом свого письма «від таких людей усякого можна надіяти ся» мене цілком придавити – але най там... Если від того має Вам вже полекшати. Я довідавши в чим сук, спішу, щоби справу вивести на чисту воду.

Скоро булибисьте застановились над тим – то вже з моєї відповіді на Вашу рецензію булибисьте прийшли до пересьвідчення, що мені ще й го киненю костий ані до голови не приходило Вам що небудь нечесного закидати. В моїм письмі мусілибисьте добачити моє очевидне, природне здивоване, котрим спотикаю Ваше дивне взглядом мене становишко – не почувачись при тім до ніякої вини взглядом Вас. Річ очевидна, що тут мусіло бути якесь непорозуміне. Чиж Ви думаєте, що єслиб я мав Вам що закинути, то я не мавби відваги удержати се і тепер в силі? До тої категорії людей я не належу і ніколи нічого не роблю, не надумавшись. Виж прецінь видите, що я в брошурі покликуюсь на Вас, як на єдине спасене і в такім разі мусілибисьте мені приписати, або брак всякої консеквенції, або добачити в тім якись від мене независимі впливи.

Не бійте ся Добродію Пане Доктор – вже би мені мої вороги давно голову укрутили скороби у мене щось подібного добачили. Але они, хоч орудують брутальним інструментом, знають, що супроти інтелекту, чистоти совісти та несплямлених пальців суть немічні – бо они вже давно розминулись з тими прикметами. Пане Доктор! дайте мені пересьвідчене, що я помиляюсь що до оцінки тих людей і і цілої нашої політики, – так я буду щасливий! Я не буду гордий принизити ся до просьби о вибаченя і ані хвилі нічо мене не вздержити признати прилюдно свій блуд – а цілим своїм дальшим житєм винагородити кривду заподіяну людям і справі. Ой кобиж оно так було! я бим собі нічого більше не бажав. Но на жаль не виджу я ніякого ліпшого гороскопу на будуче, скоро приглянусь роботі нашого Ключу в парламенті, – тому роздуваню драчі з кацапами до неможливости і бракови всякої реальної роботи на поли економічнім і на поли просьвітнім. Наші теперішні проводирі не згірше шляхти польскої уважають маси лиш за інструмент до осягнення своїх забаганок, котрого в буденним житю трактує ся як «бидло» а на більші оказії наставляєсь на него згінників, які без церемонії переводять свої огидні операції. – Чиж може процес наших студентів міг мене збудувати? Деж були тоті славні адвокати, – наші послы?! Се вже єсть або груба інертність, або очевидна зрада. Таж їх обовязком було явити ся в комплеті на лаві адвокатській – та не дати спровадити процесу до категорії звичайного розбою, бо сей процес яко політичний належав перед суд присяглих; де було місце раз перед широким сьвітом поставити ясний рахунок нашим гнобителям. Але они сю справу полишили жидам несьвідомим наших відносин – та якомусь старому нездарі. Тож они раді, що калічать нашу молодіж, наш цьвіт, бо зі знівечених будуть мати мимовильних гельотів, котрі стануть їх оруде́м агітаційним, та пострахом навіть кожоді чесної думки.

Пане Доктор! Я є чоловік, котрий не угнув карку перед ніякими сильними сьвіта і не старав ся о ласку якої небудь партії. Я знаю лиш наш народ а моєй народної совісти не заглушать ніякі почести, ані ніяка мамона. Однак у мене нема злоби!.. Я розумію жите, – розумія чоловіка і не відступаючи від принціпу, єсьм все вирозумілий на всякі людські слабости. Я не шукаю ідеалу, але людий з котрими можнаб порозумітись. Я не трачу однак надії, що людий тих найду, хоч мої вороги старають ся всякими силами до порозуміня не допустити. Я стою сам один відбитий від гурту до котрого рвесь моя душа, – бо там я побачив сьвітло денне і там я хочи зложити всі здобутки чоловіка; – а доти я не буду спокійний аж побачу що ідея людска і почуте гідности людскої воскресає у гнобленого і визискуваного люду. Радо даю Вам сатисфакцію і се в своїм спростованю публично заявляю і я думаю, що ніякої ріжниць з того титулу у нас не повинно бути.

Спростованє вислав я ще передвчера на адресу редакції.

Остаюсь з поважанєм
Іван Тивонович.

XVIII Genzgasse, 21.

Іл. Ф. 3. № 1638. Арк. 603–606.

№ 4

Відень, 18. X. 1907.

Вис[око] Пов[ажаний] Пане Доктор!

Прошу мені пояснити, чому в Літ[ературно] Наук[овому] Вістнику – помимо Вашого запевнення – не находжу мого спростованя?

З поважанєм
Іван Тивонович.
XVIII Genzg. 21.

Іл. Ф. 3. № 1634. Арк. 449–450. Олівець. Кореспонденційна картка, на якій відправником значиться: «Iwan Tuwopowycz XVIII Genzgasse 21», а адресатом: «Висок. Поважаний Пан Др. Іван Франко Lemberg, ул. Поніньского 4».

№ 5

Відень, 9. XI. 1907.

Високо Пов[ажаний] Пане Доктор!

Не хочу поки що кваліфікувати Вашого поведеня, – (Виж бо мені до тепер не відослали моєї власноручно заадресованої картки) бо хочу виждати на Вашу в тій справі заяву, поки зважу ся на рішучий крок.

Если ще тепер не діставби я ніякої відповіді, то буду спонуканий розуміти се яко провокацію з Вашої сторони, та витягнути з сего відповідні консеквенції.

З вис[оким] поважанєм

Іван Тивонович.

XVIII Gentzgasse 21.

Лл. Ф. З. № 1634. Арк. 447–448.

ПРИМІТКИ

- ¹ ...нашого робітника Богдана Якимовича... – Якимович Богдан (1864–1892) – урядник залізниці в Любені, син о. Сидора Якимовича, помер на 28 році життя. Некролог див.: Посмертні оповѣстки // Діло. 1892. № 15. 20 січня (1 лютого). С. 3.
- ² ...а товариш Охримович і інші... – Йдеться про українського адвоката, громадсько-політичного діяча, ученого, журналіста Володимира Охримовича (1870–1931).
- ³ ...оголосити вість о єго смерти в Народі... – Йдеться про некролог Богданові Якимовичу у журн.: Народ. 1892. № 3. 1 лютого. С. 48.
- ⁴ Прошу ласкаво о поміщенє моєї відповіди Др. Франкови... – Відповідь опублікована: Тивонович І. До історії заснованя «Ruthenische Revue» // ЛНВ. 1907. Т. XL. Кн. X. (За жовтень). С. 176.
- ⁵ ...бібліографічні замітки надруковані в томі VI з червня с[єго] р[оку]... – Йдеться про публікацію: Франко І. Іван Тивонович. Історія заснування «Ruthenische Revue» // ЛНВ. 1907. Т. XXXVIII. Кн. VI. С. 548–550.
- ⁶ «Übermensch» – надлюдина (нім.).
- ⁷ «deūs ex machina» – несподіваний порятунок (лат.).
- ⁸ a clara pacta faciunt bonos amicos – чіткої угоди хороших друзів (лат.).

Alla KOTSUR

IVAN TYVONOVYCH'S LETTERS TO IVAN FRANKO

The author explores the contacts of Ivan Franko and Ivan Tyvonovych, discovers the unknown aspects of their relationships and investigates the polemics between the personalities. Tyvonovych's letters to Franko are published for the first time.

Key words: Ivan Franko, Ivan Tyvonovych, correspondence, criticism.